

שוק ההון

המלחמה החדשה של זליכה: המאבק בפטורים ממכרז

ועדת הפטור בחשכ"ל, הגוף הממשלתי היחיד המוסמך לפטור גופים העובדים עם הממשלה ממכרז, קיבלה ב-2003-2005 כ-1,650 החלטות פטור ממכרז בשווי כולל של 7.4 מיליארד שקל; חברות ממשלתיות נהנו מפטור ממכרז בהיקף 590 מיליון שקל בשנה

[מוטי בסוק](#) לעקוב
05 באוקטובר 2006

רוצה לדעת על כל כתבה חדשה של הכותב או הכותבת? קליק על הפעמון לקבלת התראות למייל

במסגרת הניקוי היסודי שעורך החשכ"ל, ירון זליכה, בסקטור הממשלתי, הונח על שולחנו דו"ח שהזמין על "בעיית הסוכן" בפעילות הממשלה. סוכן הוא גוף ציבורי, ממשלתי, או פרטי, שנשלח על ידי הממשלה לבצע עבודה שורת מטלות. הסוכן "ייהנה", בין השאר, מפטור ממכרז. בעקבות הדו"ח החל החשכ"ל לבדוק אם הפטורים שמקבלים הסוכנים הממשלתיים מוצדקים. חלק מהבדיקות הובילו ל"פיצוצים", כמו בפרשת ישראל ובנק יהב.

בנק יהב מספק זה עשרות שנים, ללא מכרז, שירותי בנקאות מוזלים לעובדי המדינה, בעלות שנתית של 110 מיליון שקל למדינה. הבנק הוא סוכן של המדינה למתן שירותי בנקאות מוזלים לעובדיה. לטענת החשכ"ל, מכרז יביא להוזלת השירותים והאשראי. לאחר התכתשות משפטית קצרה סוכם באחרונה עם יהב כי יוצע מכרז לבנקים המסחריים להציע את שירותיהם לעובדי המדינה החל ב-1 בינואר 2008.

עבודות למקורבים

ועדת הפטור בחשכ"ל, הגוף הממשלתי היחיד המוסמך לפטור גופים העובדים עם הממשלה ממכרז, קיבלה ב-2003-2005 כ-1,650 (!) החלטות פטור ממכרז בשווי כולל של 7.4 מיליארד שקל בשנה

החלטות פטור ממכרז בשווי כולל של 7.4 מיליארד שקל. האם הפטורים היו מוצדקים?

פוטנציאל לבעיית הסוכן קיים בגופים פרטיים, שהוקמו ביוזמה או בעידוד הממשלה, אך לא נמצאים בשליטה, פיקוח ובקרה שלה. גופים אלה עובדים בשיתוף פעולה הדוק עם משרדי הממשלה. חלק מחברי ההנהלה שלהם מתמנה על ידי הממשלה, אך בלי שתהיה בקרה מסודרת על פעילותם. שיטת עבודה זו היא כר נוח למינויים פוליטיים, למתן עבודות לחברות של מקורבים ועוד, כפי שהראה באחרונה דו"ח מבקר המדינה על הרשות לעסקים קטנים.

פוטנציאל לבעיית סוכן קיים גם בחברות ממשלתיות הנמצאות בבעלות משותפת עם רשויות אחרות, וגם בגופים המבצעים פרויקטים מיוחדים במימון חלקי של המדינה. במקרה האחרון קיים חשש כי הגופים ישתמשו בכספי הממשלה למטרות אחרות או שלא ימלאו את מלוא התחייבותם הכספית בפרויקט.

אהוד שושן מצא כי 44% ממקבלי הפטור ממכרז הם גופים פרטיים, חברות בע"מ ועמותות, שהוקמו לשמש כסוכנים בעידוד הממשלה, בסיועה, או בהמלצת חוקים ותקנות ספציפיים. גופים אלה מבצעים פעילויות שונות עבור הממשלה ללא שיהיו כפופים למערכת ספציפית של הוראות, כללים, שקיפות ופיקוח הקיימים בפעילות גופים ממשלתיים דומים. לדעת מסמך שושן, "בעיית השליטה בגופים אלה מהותית במיוחד לאור העובדה כי חברי הנהלת הגופים ממונים לרוב על ידי השרים/המנכ"לים הרלוונטיים, ועל ידי גופים פרטיים, מבלי שחלים על הליכי המינוי כללי שקיפות כלשהם".

מנכ"ל ישראל הוא ד"ר משה מודעי. עד לפני יותר משנתיים היה לחברה פטור ממכרז בהיקף מיליארד שקל לשנה. החשכ"ל קיצץ את הפטור ל-670 מיליון שקל. כיום החשכ"ל נמצא במערכה עם ישראל. בתחילת יולי ביטל זליכה את הפטור ממכרז לישראל. ישראל השיבה מלחמה. הסיפור רחוק מלהסתיים. לדברי זליכה, ארבעה בתי חולים ממשלתיים גדולים החלו בשנים האחרונות לקנות תרופות באופן עצמאי כדי לחסוך בעלויות. לדברי זליכה, בעתיד הקרוב בתי החולים

הממשלתיים יחויבו לרכוש תרופות באמצעות סוכנים שיעמדו בחובת המכרז.

ב"דו"ח שושן" נטען כי "בפעילות הממשלה עם גופים שהוקמו בעידודה, קיים פוטנציאל גבוה לקיומה של בעיית סוכן. קיימת סכנה כי העברות תקציבים לגופים אלה תשמש לביצוע מעקף של חוק התקציב, מתן תמיכות והעברות כספים לצדדים שלישיים, העסקת כוח אדם עודף בתנאים מיוחדים ושימוש לא נאות בתקציבים".

מי דואג לאינטרסים של הממשלה?

חברות ממשלתיות נהנו בכל אחת מהשנים 2003-2005 מפטור ממכרז בהיקף 590 מיליון שקל. הפטור הגבוה ניתן לחברה למתנסי"ם, 211 מיליון שקל בשנה. החברות הממשלתיות המאכלסות (עמידר, פרוזות, חלמיש, שקמונה) נהנו מפטור של 104 מיליון שקל.

ביחס לחברה למתנ"סים כותב שושן כי "בתקופה האחרונה עלו טענות רבות כי החברה אינה מנוהלת בצורה יעילה וכי ניתן לבצע חלק מפעילותה באמצעות חברות פרטיות אחרות". רק 180 מתנ"סים מאוגדים בחברה, כמחצית מכלל המתנ"סים בישראל.

ביחס לחברות המאכלסות, כותב שושן, כי להוציא את עמידר, הנמצאת בבעלות ממשלתית מלאה, בשאר החברות עיקר הבעלות היא בידי רשויות מקומיות. קיים חשש כי הרשויות שולטות ומנהלות את החברות לטובתן ותועלתן, מבלי לדאוג לאינטרסים של הממשלה. בכל פעם שיש כוונה לבצע הליך של תמחור ומכרז החברות מגישות הצעות עם מחירי היצף כדי לחסום כניסת מתחרים, בידיעה כי הממשלה תממן את כשלונותיהן בכל מקרה.

לדעת שושן, "בפעילות החברות הממשלתיות קיימת סבירות בינונית לקיומן של בעיות סוכן. קיימת סבירות גבוהה לקיומה של בעיית סוכן בהתקשרויות עם חברות ממשלתיות הנמצאות בבעלות משותפת עם גופים ורשויות אחרים. במקרים אלה קיים פוטנציאל כי בעלי המניות האחרים (במקרים רבים רשויות מקומיות) והמנהלים מטעמם ישלטו וינהלו את החברות לתועלתם ולמדינה לא תהיה יכולת פיקוח ובקרה

נאותה. הבעיות נראות בבירור בהתקשרויות עם החברה למתנ"סים ובהתקשרויות עם חברות מאכלסות".

בעית סוכן קיימת גם בהתקשרות המדינה עם גופים פרטיים לביצוע פרויקטים. בדרך כלל מחצית מעלות הפרויקטים ממומנים על ידי הממשלה. ב-2003-2005 שיחרר החשכ"ל ממכרז פרויקטים בהיקף 195 מיליון שקל בשנה שבוצעו על ידי קרן רש"י, הקרן הפרטית הגדולה בישראל בתחומי החינוך, רווחה ובריאות. ביחס לפטור ממכרז לגופים השייכים לעם היהודי (סוכנות, קק"ל, ג'וינט ועוד), על 193 מיליון שקל בכל אחת מהשנים 2003-2005, קובע שושן כי "הפוטנציאל לקיומה של בעיית הסוכן בהתקשרויות עם גופים אלה גבוה".

באחרונה חלה התקדמות בעניין: גופים שלא ראויים לפטור ממכרז נשלחו לשוק החופשי. כך הפטור ממכרז של החברה לאוטומציה, בעבודה עם רשויות מקומיות, בוטל. הרשות לעסקים קטנים יכולה להוציא כספים ולהתקשר עם גורמי חוץ רק באישור חשבת התמ"ת רוני גד. רכבת ישראל נבדקה על ידי גוף בינלאומי (התגלו חריגות בהיקף 10 מיליארד שקל), חלק מהפטורים ממכרז שהיו לקק"ל בוטלו, האגודה לתרבות הדיור איבדה את הפטור ממכרז לאחר שהתברר כי פעלה בחוסר יעילות. אושר המשך הפטור ממכרז לפרויקט נעל"ה של הסוכנות, אך נקבע כי ייקבעו מדדים לבדיקת הישגי נע"לה.

לחצו לקבלת עדכונים בנושא:

+ ירון זליכה

=	-71%	-90%	-71%	-90%
	₪38	₪29	₪44	₪

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר האיכותי בישראל
© כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ